

1. *Newtonov zakon – ultrazvok*: Preveri Newtonov zakon pri gibanju vozička na progi, ki ga poganja preko škripca privezana utež, tako da spreminjaš
  - i) maso vozička pri stalni vlečni sili,
  - ii) vlečno silo pri stalni masi sistema.

V obeh primerih določi pospeške iz grafa $s(t)$ in jih primerjaj s teoretičnimi vrednostmi. Nariši graf, ki prikazuje odvisnost pospeška od *recipročne* skupne mase in graf odvisnosti pospeška od vlečne sile. Ne pozabi določiti napak.

2. *Sila pri enakomernem kroženju – PHYWE*: Preveri odvisnost centripetalne sile od frekvence kroženja (v), radija (r) in mase krožečega telesa (m), tako da meriš silo pri:
  - i) treh različnih m (pri tem naj bosta r in v konstantna),
  - ii) vsaj pet različnih r (m in v konstantna),
  - iii) vsaj treh (bistveno) različnih v (r in m konstantna).

Umeri silomer, tako da ga obremenjuješ z različnimi utežmi. Odvisnost napetosti, prikazane na računalniškem ekranu, od sile predstavi grafično. Skozi točke potegni premico in določi naklon k in konstanto F_0 v enačbi $F(U) = kU + F_0$. Iskane sile pri (i) – (iii) potem določiš tako, da napetosti, ki jih odčitaš z računalniškega zaslona, vstaviš v zgornjo enačbo.

Za vse tri primere grafično prikaži odvisnost izmerjene sile od ustrezne neodvisne spremenljivke; odvisnost od v kot $F(v^2)$. V grafu prikaži tudi ustrezno teoretično odvisnost.

3. *Izrek o gibalni količini*: Preveri izrek o gibalni količini, tako da izmeriš sunek sile in spremembo gibalne količine vozička.

Pri merjenju sunka napetosti $\int U dt$ ne pozabi odšteti vrednost integrala, ko je sila enaka 0. Merilnik sile umeri z znanimi utežmi; sorazmernostni faktor med silo in napetostjo je naklon premice na grafu $F(U)$. Vajo ponovi vsaj petkrat.

4. *Balistično nihalo*: Z balističnim nihalom izmeri hitrost izstrelka in jo primerjaj s hitrostjo, izmerjeno s časom preleta. Vsak izvajalec naj izmeri vsaj 10 odklonov.
5. *Newtonov zakon za vrtenje – krožni izseki, računalnik*: Izmeri kotni pospešek in ga primerjaj z izračunano vrednostjo $\alpha = M/J$. Kotni pospešek razbereš iz naklona premice na grafu $\omega(t)$. Meritev napravi z votlim in polnim valjem (masi po $380 \text{ g} \pm 1 \text{ g}$) ter s kroglo (masa 760 g). Pri računu vztrajnostnega momenta upoštevaj poleg merjenega telesa še prispevek merilne plošče ($m = (184 \pm 1) \text{ g}$).

6. *Ohranitev vrtilne količine:*

- a) *pri trku obročev:* Preveri izrek o ohranitvi vrtilne količine za obroča, od katerih eden na začetku miruje, drugega pa zavrtimo s primerno kotno hitrostjo in spustimo, da se spne z drugim obročem. Kotne hitrosti določi tik pred in tik po trku. Predpostavi, da imata obroča v okviru natančnosti enaka vztrajnostna momenta.
- b) *pri eliptičnem gibanju:* Preveri izrek o ohranitvi vrtilne količine v primeru centralnega gibanja posode s kapljajočo obarvano tekočino, če je projekcija gibanja na horizontalno podlago eliptično gibanje.

7. *Ohranitev vrtilne količine – uteži:* Preveri izrek o ohranitvi vrtilne količine za sistem dveh vrtečih se uteži, ki se mu med vrtenjem poveča vztrajnostni moment. Vztrajnostna momenta v začetni in končni legi izmeri s postopkom, opisanim pri 5. vaji ($J = rF/\alpha$).

8. *Precesija:* Preveri zvezo med precesijsko frekvenco, vrtilno količino in navorom:

$$\omega_p = \frac{M}{\Gamma} = \frac{mgd}{J\omega}.$$

(Podatki: masa uteži, ki povzroča navor, $m = 150$ g, ročica $d = (188 \pm 1)$ mm.) Vztrajnostni moment J določi z merjenjem kotnega pospeška pri vrtenju z znanim navorom ($J = rF/\alpha$, $\alpha = a/r$, $a = 2h/t^2$). Kotno hitrost ω meri s stroboskopom, kotno hitrost precesije ω_p pa s štoparico, tako da meriš čas enega precesijskega obrata.